

KRİTİK HAMMADDELER TÜZÜĞÜ TASLAĞI

Malumları olduğu üzere, yeşil ve dijital ekonomiye geçişte kritik öneme sahip olan hammaddelere yönelik tedarik güvenliğinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması Avrupa Birliği tarafından bir öncelik olarak belirlenmiştir. Önümüzdeki dönemde, elektrikli araç bataryalarının üretimi için gerekli olan lityuma olan talebin 2050 yılında 17 kat artması öngörülmektedir. Lityum ve bunun gibi AB'nin üçüncü ülkelere bağımlı olduğu kritik hammaddelerin belirlenmesi ve söz konusu bağımlılığının azaltılmasına yönelik Birlik düzeyinde tedbirler alınması amacıyla, Avrupa Komisyonu tarafından 16 Mart 2023 tarihinde Kritik Hammaddeler Tüzüğü Taslağı yayımlanmıştır.

AB'nin iklim nötr bir ekonomiye hızlı geçişi desteklemek ve bu alanda uluslararası rekabet gücünü arttırmak amacıyla sunduğu "Yeşil Mutabakat Sanayi Planı" kapsamında hazırlanan "Kritik Hammaddeler Yasası" teklifi eş zamanlı olarak açıklanan Elektrik Piyasası Reformu ve Net Sıfır Sanayi Yasası ile birlikte düşünüldüğünde, Yeşil Mutabakat Sanayi Planı'nda öngörüldüğü üzere emisyonla yönelik sektörler ve Avrupa endüstrisinin rekabet gücü için elverişli bir düzenleyici ortam oluşturması beklenmektedir.

Taslak kapsamında, 2030 yılı için belirlenen hedefler ışığında, Birlik içinde kritik hammaddelere yönelik tedarik zincirinin kuvvetlenmesi, tedarik zincirinin stratejik ortaklık ve anlaşmalarla çeşitlendirilmesi ve tedarik zincirinde sürdürülebilirlik ve döngüsellik esas alınması amacıyla,

1. Birliğin stratejik hammadde tüketiminin en az %10'unun rezervler elverdiği ölçüde, Birlik içindeki madencilik faaliyetlerinden karşılanması, %40'ının Birlik içinde işlenmesi, %15'inin Birlik içindeki geri dönüşüm faaliyetlerinden elde edilmesi,
2. Stratejik hammadde kaynaklarının çeşitlendirilmesi amacıyla, Birliğin her hammadde için yıllık tüketiminin %65'inden fazlasının tek bir ülkeye bağımlı olmaması hedeflenmektedir.

Bu doğrultuda, atılması öngörülen adımlar aşağıda listelenmiştir.

- Yeşil ve dijital dönüşüm ile savunma ve uzay sanayinde kullanılması, gelecekteki talebi ile tedarigi arasında büyük farklar bulunması, tedariginde artış imkanının zayıf olması gibi kriterler esas alınarak belirlenecek **stratejik hammaddeler listesi** mevzuatın I sayılı ekinde yayımlanmıştır. Listede batarya üretimine yönelik lityum, manganez, doğal grafit, nikelin yanı sıra, nadir toprak elementleri, bakır ve bor da bulunmaktadır.

- Ayrıca, stratejik hammaddelere ek olarak belirlenecek eşik değerlere göre tedarik riski bulunan kimi girdiler ise kritik hammadde olarak belirlenmiş olup, **kritik hammadde listesi** ise mevzuatın II sayılı ekinde yayımlanmıştır. Söz konusu listede de bor dahil 31 hammadde listelenmiştir. Her iki listenin de dört senede bir Komisyon tarafından güncellenmesi öngörülmektedir.

- Kritik hammaddelere ilişkin politika belirlemek ve yaşanan gelişmeler durumunda politikaları revize etmek amacıyla **Avrupa Kritik Hammadde Kurulu** oluşturulacak, Birliğin madencilik, işleme ve geri dönüşüm kapasitesinin geliştirilmesine yönelik Birlik içinde veya üçüncü ülkelerde **Stratejik Projeler** belirlenecek, söz konusu Projelerin, izin süreçleri ile özel veya kamu finansmanına erişimi kolaylaştırılacaktır.

- Kritik hammaddelerin tedarikinde oluşabilecek **risklere yönelik bir izleme mekanizması** kurgulanacak, bu kapsamda, Birlikte stratejik hammadde kullanarak stratejik teknolojilerde üretim yapan büyük firmalar hammadde tedarik zincirlerine ilişkin iki yılda bir düzenli denetimler gerçekleştirilecektir

- Stratejik ve kritik hammadde tedarikinin güvence altına alınması amacıyla, üye ülkeler tarafından kritik hammaddeler için **stratejik stoklar** oluşturulacak, Komisyon tarafından kurulacak **Ortak Satın Alma Mekanizması** ile hammaddelere ilişkin üye ülke talepleri tek platformda toplanarak küresel satıcılar ile tek elden müzakere edilecektir.

- Üçüncü ülkeler ile stratejik ve kritik hammadde tedarikine yönelik mevcut **stratejik ortaklıklar** genişletilecektir. AB'nin halihazırda Kanada, Ukrayna, Kazakistan ve Namibya ile stratejik iş birlikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, elektrikli araçlarda kullanılan lityum için Latin Amerika ülkeleri ile ticari anlaşma imzalanması, lityum rezervi bulunan ülkeler ile stratejik işbirlikleri ile ilgilenen ülkeler ile küresel düzeyde tedarik zincirinin güçlendirilmesine ve sürdürülebilir yatırımların geliştirilmesine yönelik **Kritik Hammaddeler Kulübü** kurulması amaçlanmaktadır¹.

- Buna ek olarak, DTÖ bünyesindeki çabalar ile Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Sürdürülebilir Yatırımın Kolaylaştırılması Anlaşmaları ağını güçlendirerek tedarik çeşitlendirilmesi sağlanacaktır. Halihazırda AB'nin Meksika, Birleşik Krallık, Yeni Zelanda ve Şili ile mevcut STA'ları kritik hammaddelere ilişkin hükümler içermekte olup, Avusturalya ve Endonezya ile müzakereler yürütülmektedir.

- Kritik hammaddelerde **sürdürülebilirliğin ve döngüsellüğün** tesis edilmesi amacıyla yönelik olarak, üye ülkelerin kritik hammadde içeren atıkların toplanarak geri dönüşüme kazandırılması, yeniden kullanımın teşvik edilmesi, üretimde ikincil hammaddelerin kullanılması ve geri dönüşüm sanayiinin geliştirilmesine yönelik olarak gerekli tedbirleri alması gerekecektir.

- Ayrıca, mıknatıs içeren² ürünlerin içeriğinde bulunan mıknatısın kimyasal içeriğine ilişkin bilgileri barındıran **dijital ürün pasaportu** barındırmaları, mıknatısların kolay çıkarılabilecek şekilde tasarlanması ve geri dönüşümün teşvik edilmesi amacıyla geri dönüştürülmüş içerik zorunluluğu getirilecektir.

- Çıkarılacak eko-tasarım mevzuatlarında kritik hammaddelerin döngüsellüğünün de esas alınacak, mevcut Ömrünü Tamamlamış Araçlar, Elektrikli ve Elektronik Atıklar Direktifinin

¹ JRC Science for Policy Report Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU – A foresight study

² Tıbbi görüntüleme cihazları, rüzgâr enerjisi jeneratörleri, elektrikli araçlar, geleneksel araçlar, klimalar, buzdolapları, sanayi tipi motorlar, sanayi pompaları, çamaşır makineleri, kurutucular, mikrodalga fırınla, süpürgeler ve bulaşık makinelerinin

gözden geçirilecek, Birlik için kritik hammaddelerin gerikazanımı ve geri dönüşümünü sağlamaya yönelik kurulacak 10 ek merkez için 10 Milyon Euro kaynak ayrılacaktır.

- Kritik hammaddeler çevresel ayak izlerine göre performans sınıflandırılmasına tabi tutulacak, alıcıların daha sürdürülebilir ürünleri seçebilmelerine yönelik şeffaflık oluşturulacaktır.

Araştırma, yenilik ve becerilere yatırım yapılması amacıyla Komisyon, kritik hammaddelerde çığır açan teknolojilerin benimsenmesini ve uygulanmasını güçlendirmek üzere büyük ölçekli bir beceri ortaklığının ve bir **Hammadde Akademisi'nin** kurulmasını önermektedir. Ayrıca Küresel Geçit'in (Global Gateway) ortak ülkelerin beceri geliştirme de dahil olmak üzere kendi maden çıkarma ve işleme kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olacak bir araç olarak kullanılması teklif edilmektedir.

Anılan mevzuat çalışmasına ek olarak AB ile ABD arasında kritik hammaddelere ilişkin bir anlaşma imzalanmasına yönelik müzakerelere başlanmasına karar verilmiştir. AB böylelikle ABD Enflasyonu Azaltma Yasası -IRA kapsamında elektrikli araç ve batarya üretiminde getirmiş olduğu gereklilikleri karşılayabilecek, AB menşeli araç satışları da vergi avantajından faydalanabilecektir. Zira IRA kapsamında sunulan tüketici kredisi imkanlarından faydalanabilmek için batarya metallerinin ABD veya ABD ile STA anlaşması olan bir ülkeden temin edilmiş olması gibi şartlar aranmaktadır.